

รายงานความก้าวหน้าโครงการวิจัย (2545)

บรรณกิจ ไชยเชิด

ชื่อโครงการ : นิเวศวิทยาและการแพร่กระจายของไก่ฟ้าหางลายขวาง (*Symaticus humiae* (Hume) 1881) ในประเทศไทย

ผู้ดำเนินการศึกษาวิจัย : นายประทีป โรจนดิลก นักวิชาการป่าไม้ 6ว

หน่วยงานที่รับผิดชอบ : กลุ่มวิจัยสัตว์ป่า สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า

วัตถุประสงค์ :

1. เพื่อศึกษาการแพร่กระจายของไก่ฟ้าหางลายขวางในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาสภาพถิ่นที่อยู่อาศัย และแหล่งหากินของไก่ฟ้าหางลายขวาง
3. เพื่อศึกษาชีววิทยการสืบพันธุ์ของไก่ฟ้าหางลายขวาง
4. เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางสังคม โครงสร้างชั้นอายุ และพฤติกรรมที่พบทั่วไป ของไก่ฟ้าหางลายขวาง
5. เพื่อศึกษาชนิดอาหารที่กินตามธรรมชาติ และอุปนิสัยการกินอาหารของไก่ฟ้า
6. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ควบคุมการอยู่รอดของไก่ฟ้าหางลายขวาง รวมทั้งอิทธิพลที่เกิดจากมนุษย์
7. เพื่อรวบรวมข้อมูลด้านนิเวศวิทยา การแพร่กระจาย การปรากฏของไก่ฟ้าหางลายขวาง

ระยะเวลาดำเนินการ :

เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2544 ถึง เดือนกันยายน 2546 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 2 ปี

วิธีการศึกษาวิจัย :

1. ศึกษาการแพร่กระจายของไก่อฟ้าทางลายขวางในประเทศไทย
2. ศึกษาสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยและแหล่งหากินของไก่อฟ้าทางลายขวาง
3. ศึกษาพฤติกรรมทางสังคม โครงสร้างชั้นอายุ และพฤติกรรมที่พบทั่วไปของไก่อฟ้าทางลายขวาง
4. ศึกษาชนิดอาหารที่กินตามธรรมชาติและอุปนิสัยการกินอาหารของไก่อฟ้าทางลายขวาง
5. ศึกษาปัจจัยที่ควบคุมการอยู่รอดของไก่อฟ้าทางลายขวาง รวมทั้งอิทธิพลที่เกิดจากมนุษย์

ผลการดำเนินการ :

ในปีที่หนึ่งของการศึกษา (ต.ค. 2544 - ก.ย. 2545) ได้รวบรวมข่าวสารเกี่ยวกับการพบเห็นไก่อฟ้าทางลายขวาง จากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่ เอกสารที่มีการรายงานการพบเห็นในที่ต่างๆ เช่น ข่าวสารสมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติแห่งประเทศไทย และหนังสือท่องเที่ยว และวิธีสอบถามจากบุคคลที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เป็นแหล่งที่พบและพื้นที่ข้างเคียง จากนั้นจึงทำการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข่าวสารโดยการลงพื้นที่จริง เพื่อเดินสำรวจค้นหาแหล่งที่พบได้จริง แต่หากไม่พบเห็นตัวจะตรวจสอบกับบุคคลในพื้นที่เพื่อยืนยันถึงจุดที่พบในพื้นที่ แล้วจดบันทึกลักษณะทั่วไปของพื้นที่สังเกตพืช สภาพแวดล้อมอื่นๆ ที่จำเป็น ผลการศึกษาในพื้นที่การกระจายของไก่อฟ้าทางลายขวางแยกกันเป็น 4 บริเวณ ได้แก่ 1) ดอยปุย (อช.ดอยสุเทพ - ปุย) 2) แนวสันเขาห้วยน้ำดัง (อช.ห้วยน้ำดัง, หน่วยจัดการต้นน้ำแม่ยะ) 3) เด่นหญ้าชัด (เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว) 4) หน่วยจัดการต้นน้ำแม่เมาะ (ดอยอ่างขาง) ยังไม่มีรายงานการพบในพื้นที่อื่นใด

ปีที่สอง (ต.ค. 2545 - เม.ย. 2545) เข้าศึกษารายละเอียดเฉพาะพื้นที่ดอยเชียงดาว เริ่มจากเดินสำรวจตามภูมิประเทศโดยมีหน่วยพิทักษ์ป่าขุนห้วยแม่กอก (เด่นหญ้าชัด) เป็นศูนย์กลาง เนื่องจากพบไก่อฟ้าโดยรอบบริเวณนี้เป็นส่วนใหญ่ โดยทีมสำรวจจะถือเอาการพบเห็นตัวเป็นหลักในการบันทึกข้อมูล ซึ่งจะบันทึกข้อมูลของพิกัดที่พบ จำนวนตัว เพศ และอายุ บรรยายสภาพพื้นที่รอบๆ ชนิดของป่า สภาพไม้พื้นล่าง พฤติกรรมเท่าที่สังเกตได้ พร้อมทั้งทำการคาดสัณฐานลำตัวของต้นไม้มือเพื่อเป็นเครื่องหมายสังเกตเมื่อกลับมาสำรวจอีกภายหลัง

ศึกษาถิ่นที่อยู่และเขตการกระจาย โดยการวางแผนตาข่ายดักเป็นระยะๆ ห่างจากบริเวณศูนย์กลางการกระจายออกไปจนกว่าจะดักไม่ได้ตัว เริ่มเมื่อกลางเดือนมีนาคม ทั้งนี้ยังเป็นการตรวจสอบสัตว์กลุ่มใกล้เคียงๆ พร้อมกันไปด้วย

งานที่จรรยาเนินการต่อไป :

ตรวจสอบเขตการกระจายโดยตั้งกรงตาข่ายดักจับเพื่อหาอาณาเขตพื้นที่การกระจายของไก่อีฟ้างลายขวาง รวมถึงมีสัตว์กลุ่มไก่อีฟ้างใดบ้างที่ปะปนอยู่ด้วย

ตรวจสอบศัตรูตามธรรมชาติ โดยใช้กรงดักสัตว์ผู้ล่าขนาดเล็ก-กลาง เพื่อหาชนิดของสัตว์ผู้ล่าที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่ และมีชนิดใดน่าจะเป็นภัยต่อสัตว์กลุ่มไก่อีฟ้าง

เฝ้าสังเกตกิจกรรมบริเวณที่พบได้บ่อยและติดตามช่วงเวลาจับคู่ผสมพันธุ์

วางแผนวัดสังคมพืชของแหล่งที่พบไก่อีฟ้างทั้ง 4 พื้นที่ เพื่อเปรียบเทียบความคล้ายคลึงและตรวจสอบหาลักษณะเด่นของถิ่นที่อยู่ของไก่อีฟ้าง

ปัญหาและอุปสรรคในการศึกษาวิจัย :

การพบเห็นตัวไก่อีฟ้างค่อนข้างยากมาก เนื่องจากนิสัยของสัตว์เองที่เดินทางกินตามพื้น ไม่ส่งเสียงร้องและมีสายตาสีดำเมื่อพบเห็นจะหลบหนีไปทันที ทำให้สังเกตพฤติกรรมไม่ค่อยได้ผล

.....